

ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ – УПОРЕДНА СТУДИЈА СРБИЈЕ И СЛОВАЧКЕ

Прегледни научни рад

DOI: 10.5937/zurbezkrim24020231	COBISS.RS-ID 141412097	УДК 343.14/.15:343.98
---------------------------------	------------------------	-----------------------

Звонимир Ивановић¹

Криминалистичко-полицијски универзитет у Београду, Република Србија

Адриан Вашко

Универзитет Матеј Бел у Банској Бистрици, Словачка

Апстракт: Све европске земље теже укључивању различитих успешних мера у своје национално законодавство, а Србија и Словачка, које су представљене у овом раду, нису изузетак. У светлу тих имплементација постоје варијације које су условљене правном културом и ставовима законодаваца у обе земље. Наравно, постоје одређени захтеви које Република Србија мора да испуни. Ти захтеви се односе на обавезе у процесу приступања Европској унији и врло су строги, што чини процес преговарања изазовним, постављајући многобројне услове законодавним напорима и резултатима. У овом раду, аутори се баве посебним доказним (истражним) радњама, њиховим статусима у правним системима обе земље, као и о разликама. Оригиналност овог рада произлази из релевантности законских и практичних оперативних и доказних решења која су пружили законодавци у обе земље, као и из анализа суђења пред судовима Европске заједнице и праксе примењене на словачке резултате унутар правног система европских заједница.

Кључне речи: посебне доказне радње, доказивање, докази, полиција, кривични поступак.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Када размишљамо о медијима и њиховом утицају на масе, неизбежно се поставља питање државног надзора који ствара такав утицај на људе. Да би се то постигло, различити актери, од међународних тела па све до невладиних организација, пажљиво прате државе. Такође, овде се мора анализирати и питање кршења људских права. У том смислу постоје различита правила која су намењена спроводиоцима закона, а не могућностима да се те активности прате у датој области. Многа заинтересована лица у овој области и њихова тежња ка резултатима чине готово немогућим да им се помогне у превазилажењу стандарда и огромних препрека које су поставили законо-

¹ Аутор за кореспонденцију: др Звонимир Ивановић, редовни професор, Криминалистичко-полицијски универзитет у Београду и Правни факултет у Крагујевцу. Имејл: zvonimir.ivanovic@kpu.edu.rs.

давци и контролни механизми да би били успешни. Ово је последица демократског схватања спровођења закона и водеће или доминантне тенденције непознавања стварног кршења права грађана од стране државних агенција због недовољне свести о могућим пропустима током спровођења инвативних мера. На крају, постављају се различита питања у вези са спровођењем мера надзора, а ми ћемо разматрати два различита али слична приступа. Сличност проистиче из претходних комунистичких режима и правних система који су претходили укључивању једне државе у ЕУ и друге чији статус приступања траје више од 15 година. Када је реч о приступања Републике Србије ЕУ и преговорима, поглавља 23 и 24 (у оквиру *Acquis-a*) највише су важна јер представљају прекретницу и услове који се постављају земљи кандидату. У том контексту, потребно је подробније анализирати судске прописе, мере под судским надзором, мере које представљају ускраћивање неких основних слобода и права, а овај рад представља покушај да се то уради. Целокупни концепт је да се сагледају препреке које је Словачка превазишла на свом путу ка усаглашавању са европским *Acquis-ом*, а које Србија не би требало да понови или би бар требало да покуша применити решења која је Словачка већ покушала да примени.

ДИСКУСИЈА

У Србији су различите радње дефинисане Законом о кривичном поступку – ЗКП² у процесном смислу. Те радње су следеће: потражне радње, доказне радње и посебне доказне радње. Претресне радње обухватају претрес возила, путника и пртљага. Ово је веома честа радња и укључује овлашћења полиције (члан 286 став 2 и члан 64 став 9 и делимично члан 98):

- за заустављање возила,
- за јавни или приватни претрес,
- за претрес лица у возилу,
- постоје одређене разлике у зависности од врсте пртљага,
- затворени делови возила су регулисани Законом о полицији (члан 97), док је за водена пловила релевантан члан 98,
- извештај је обавезан.

Специфичне радње (које спадају у претрес/преглед) обухватају – контрадиверзиони преглед (Ivanović & Baić, 2020) који је прописан чланом 96 Закона о полицији и мере циљане потраге које су прописане чланом 47 став 10, а детаљније описане у члану 60, Закона о полицији. За мере циљане потраге, карактеристично је следеће:

- на предлог директора полиција, мере циљане потраге одобрава Врховни касациони суд (могуће је усмено одобрење, али уз обавезу да

² Службени гласник Републике Србије, бр.. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – Одлука Уставног суда 62/2021.

у року од 24 сата буде писмено потврђено од стране Врховног касационог суда);

- потребни су посебни услови (кривично дело);
- прописана је и посебна ангажованост различитих јединица полиције;
- временски је ограничен;
- спроводе се различите координисане активности;
- има посебне аспекте укључености суда и не може се користити као доказ у поступку.

У **циљање потраге** такође спадају и доказне радње претресања и обухватају следеће:

- **полицију у униформи и криминалистичку полицију**, и састоје се од следећег:
 - координисаних усмерених активности усмерених на приходе од кривичних дела,
 - присилног лишења слободе кретања,
 - ограничена је до осам сати (члан 286 став 2 ЗКП и члан 88 Закона о полицији) или чак и дуже – према члану 89 Закона о полицији (у случајевима претњи по безбедност, које су проузроковане природним катастрофама или епидемијама, као и у другим случајевима када је неопходно заштитити право на безбедност лица и њихове имовине док такве претње трају),
 - активности у утврђивању идентитета неодређеног броја људи на одређеном месту;
- **преглед просторија државних органа**, а неке од карактеристика су:
 - представник државног органа мора бити присутан,
 - сарадници могу помагати и бити веома наклоњени осумњиченом чије се просторије или ствари претресају,
 - непознати простори могу бити интересантни,
 - укључивање стручњака у ове активности је веома често,
 - резултати могу варирати,
 - извештај и претходна документација;
- **доказне радње**:
 - морају бити испуњени услови прописани ЗКП-ом,
 - одређене надлежне агенције – процесна агенција – субјекат поступка и процесни актер су једини надлежни и способни за спровођење доказних радњи (Žarković, Ivanovic & Žarković, 2016),

- полиција их спроводи или је задужена за њих само као изузетак, али у пракси је ово правило, а не изузетак, и сви услови за доказне радње, актери и субјекти су строго дефинисани ЗКП-ом, као и:
- **посебне доказне радње** дефинисане су ЗКП-ом Републике Србије и укључују:
 - тајно надгледање комуникације,
 - тајно праћење и снимање,
 - тајног истражитеља,
 - тајно надгледану поштицу,
 - аутоматизовану рачунарску претрагу и
 - симулиране услуге.

Приликом спровођења наведених мера, потребно је нагласити следеће. Посебне доказне радње (ПДР), по правилу, одређују се документом у форми налога судије за претходни поступак, на основу образложеног предлога надлежног јавног тужиоца, уколико су испуњени услови прописани Законом – општи (чланови 161 и 162 ЗКП-а) и посебно одређени за сваку меру. Ово решење се примењује када у извршењу и примени ПДР-а учествују органи Министарства унутрашњих послова Републике Србије, док посебни закони (Закон о Безбедносно-информативној агенцији и Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији) одређују начин поступања, одобравања и контроле других носилаца процесних овлашћења (радњи). Специфичности области примене и органи који их спроводе намећу потребу да се овај поступак и околности у примени различито дефинишу (Čudan & Ivanović, 2019). Јасна је одлука законодавца да одлуку о примени овог процесног института стави у руке судског органа (судије за претходни поступак), барем у случају редовног тока ствари, када примену и спровођење врши полиција, јер суд (у функционалном облику судије за претходни поступак) представља институцију која води рачуна о заштити људских права и слобода, док водећу улогу у предистражном поступку има тужилаштво, односно надлежни јавни тужилац.

Чланови 161 и 162 ЗКП-а прописују опште услове за примену посебних доказних радњи. Услови за одређивање мера прописани су чланом 161 ЗКП-а. Тако, посебне доказне радње могу се одредити против лица за које постоје основи сумње да је извршило кривично дело из члана 162 Законика, уз додатни услов да се доказ за кривично гоњење не може прикупити на други начин или би било много теже прикупити га. У изузетним случајевима, посебне доказне радње могу се такође одредити лицу за које постоји основана сумња да припрема неко од кривичних дела из става 1 члана 162 и када околности случаја указују на то да кривично дело на други начин не би могло бити откривено, спречено или доказано, или би могло изазвати несразмерну штету или велику опасност. При одлучивању о одређивању и трајању посебних доказних радњи, процесна агенција ће посебно оценити да ли би исти резултат могао бити постигнут на начин који мање ограничава пра-

ва грађана. Кривична дела у односу на која се примењују посебне доказне радње дефинисана су чланом 162 ЗКП-а. Према члану 161 ЗКП-а, посебне доказне радње могу се одредити за следећа кривична дела:

- 1) дела за које је посебним законом утврђено да поступа тужилаштво посебне надлежности – општа надлежност;

Када је реч о кривичним делима прописаним Законом о кривичном поступку (члан 162 став 1 тачка 2), она су следећа:

- тешко убиство (члан 114 Кривичног законика),
- отмица (члан 134 Кривичног законика),
- приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетника за порнографију (члан 185 став 2 и 3 Кривичног законика),
- разбојништво (члан 206 став 2 и 3 Кривичног законика),
- изнуда (члан 214 став 4 Кривичног законика),
- злоупотреба положаја одговорног лица (члан 227 Кривичног законика),
- злоупотреба у вези са јавним набавкама (члан 228 Кривичног законика),
- примање мита у обављању привредне делатности (члан 230 Кривичног законика),
- давање мита у обављању привредне делатности (члан 231 Кривичног законика),
- фалсификовање новца (члан 241 ставови од 1 до 3 Кривичног законика),
- прање новца (члан 245 ставови од 1 до 4 Кривичног законика),
- неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246 ставови од 1 до 4 Кривичног законика),
- угрожавање независности (члан 305 Кривичног законика),
- угрожавање територијалног интегритета (члан 307 Кривичног законика),
- напад на уставни поредак (члан 308 Кривичног законика),
- позивање на насилну промену уставног поретка (члан 309 Кривичног законика),
- диверзија (члан 313 Кривичног законика),
- саботажа (члан 314 Кривичног законика),
- шпијунажа (члан 315 Кривичног законика),
- одавање државне тајне (члан 316 Кривичног законика),
- изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости (члан 317 Кривичног законика),

- повреда територијалног суверенитета (члан 318 Кривичног закона),
- удруживање ради противуставне делатности (члан 319 Кривичног закона),
- припремање дела против уставног поретка и безбедности Србије (члан 320 Кривичног закона),
- тешка кривична дела против уставног поретка и безбедности Србије (члан 321 Кривичног закона),
- неовлашћена производња, поседовање, ношење и трговина оружјем и експлозивним материјама (члан 348 став 3 Кривичног закона),
- неовлашћено прелажење државне границе и кријумчарење људи (члан 350 став 2 и 3 Кривичног закона),
- злоупотреба службеног положаја (члан 359 Кривичног закона),
- трговина утицајем (члан 366 Кривичног закона),
- примање мита (члан 367 Кривичног закона),
- давање мита (члан 368 Кривичног закона),
- трговина људима (члан 388 Кривичног закона),
- угрожавање лица под међународном заштитом (члан 392 Кривичног закона),
- кривично дело из члана 98 ставови од 2 до 5 Закона о заштити података о личности,
- (члан 162 став 1 тачка 3) спречавање и ометање доказивања (члан 336 Кривичног закона) ако је почињено у вези са једним од наведених кривичних дела и кривичних дела за која тужилаштво има посебну надлежност.

Постоји одступање када је у питању посебна доказна радња прикривеног иследника, па се, према том одступању, она може одредити само за кривична дела за која тужилаштво има посебну надлежност. Такође, тајни надзор комуникација може се одредити, поред већ наведених, и за кривична дела неовлашћеног коришћења ауторског дела (члан 199 Кривичног закона), оштећења рачунарских података и програма (члан 298 став 3 Кривичног закона), рачунарске саботаже (члан 299 Кривичног закона), рачунарске преваре (члан 301 став 3 Кривичног закона) и неовлашћеног приступа заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података (члан 302 Кривичног закона).

РЕШЕЊА СЛОВАЧКЕ

За врло сличне активности предвиђени су слични услови за спровођење посебних доказних радњи, с обзиром на услове који треба да буду испуњени и ангажовање специјалних полицијских јединица или агената у спровођењу

ових мера. Такође пружају нека различита решења али само за неке веома важне мере које су изузетно интересантне за Србију. Једна од веома важних разлика је у следећем:

- постоји разлика између активности усмерених на кривична дела – у случају сумње на извршење кривичног дела и друге ситуације
- обавештајне активности – са доказним капацитетима.

Ово је правно и технички прописано на следећи начин: посебне доказне радње могу се спровести (извршити) без судске одлуке, али уз накнадно одобрење њихове примене у временском оквиру од 24 сата од почетка спровођења. То је слично усмереној фокусираној претрази предвиђеној Законом о полицији у Србији, али као што је већ речено, ограничено је на оперативни домет, јер се сав материјал прикупљен на тај начин не може користити као доказ у поступку, тако да је ово решење много боље у Словачкој. Такође, у Србији је у ову меру укључен Врховни касациони суд, док је у Словачкој надлежан основни суд.

На пример, ово питање дефинисано је чланом 113 Законика о кривичном поступку Републике Словачке, под називом праћења људи и ствари (*Zákon trestný poriadok*, 301 z 24. mája 2005). Прислушкивање и снимање телекомуникација регулисано је чланом 115 словачког ЗКП-а. Надзор лица и ствари (у даљем тексту „надзор”) подразумева прибављање информација о кретању и активностима лица или кретању ствари, које се спроводи на тајан начин; надзор се може вршити у кривичном поступку за кривично дело са умишљајем, ако се може разумно претпоставити да ће открити чињенице значајне за кривични поступак (Vaško, 2022). Налог за надзор издаје у писаној форми председник судског већа, пре покретања кривичног поступка или тужилац током претходног поступка. Надзор спроводи надлежни орган полицијске управе. Ако се током надзора утврди да оптужени комуницира са својим адвокатом, информације добијене на тај начин не могу се користити у сврхе кривичног поступка и морају се без одлагања уништити на прописан начин; ово не односи на информације у случају када је у питању адвокат који не заступа оптуженог као бранилац (Vaško 2022). Ако је апсолутно неопходно да се надзор изврши у другим просторијама или на земљишту које није јавно доступно, или ако се поред надзора истовремено користи информационо-техничко средство, а надзор није повезан са уласком у стан, наредбу за надзор издаје председник већа пре почетка кривичног гоњења или, у претходном поступку, судија за претходни поступак на предлог тужиоца, ако се чињенице важне за кривични поступак не могу прибавити спровођењем надзора на други начин; налогом се одређују и друге просторије или земљишта која нису јавна и на којима ће се вршити надзор, као и врста техничког средства које ће се користити. У хитним случајевима, уместо надлежног судије за претходни поступак, наредбу може издати судија за претходни поступак суда у чијем округу се врши надзор. Приликом уласка у неприватне просторије или на земљишта која нису јавна, не могу се предузимати друге радње осим оних неопходних за извршење надзора.

Ово се битно разликује од Србије и требало би покушати изменити наше законодавство у погледу мере из члана 171 ЗКП-а, тајно праћење и снимања због оперативних капацитета и захтева. Према члан 113 став 2, наредба за надзор може бити издата само на основу писменог захтева полицијског службеника или надлежног органа полицијске управе, а у судском поступку на писмени захтев тужиоца. Захтев мора бити оправдан сумњом у конкретну кривичну активност, као и подацима о лицима и стварима које ће се пратити ако су ти подаци познати. Налог мора да одреди време током којег ће се вршити надзор, што је максимум шест месеци. Лице које је издало наредбу за надзор може писмено продужити период надзора за још највише шест месеци, и то више пута. Ако надзор траје дуже од дванаест месеци, наредбу за надзор издаје судија за претходни поступак пре покретања кривичног гоњења и током претходног поступка. Став 6 – полицијски службеник или одговарајућа јединица полицијске управе дужни су да стално проверавају трајање разлога који су довели до издавања налога за надзор. Међутим, ако су разлози престали или се променили, надзор се мора окончати, чак и пре истека времена наведеног у ставу 5. Ова чињеница мора се без одлагања писмено саопштити лицу које је издало наредбу, као и тужиоцу у претходном поступку. Према ставу 7, ако ствар не може да се одложи и писмена наредба не може бити унапред прибављена, надзор може започети и без налога, ако се не ради о случајевима наведеним у ставу 4. Међутим, полицијски службеник или одговарајућа јединица полицијске управе дужни су да без одлагања затраже издавање налога. Ако наредба не буде издата у року од 24 часа, надзор мора бити окончан, а добијене информације не могу се користити и морају бити без одлагања уништене на прописан начин. Према ставу 8, ако снимак направљен током надзора треба да се користи као доказ, поступак мора бити у складу са чланом 113 став 6. Према ставу 9, у кривичном предмету који није онај у ком је вршен надзор, снимак се може користити као доказ само ако се води кривични поступак за кривично дело са умишљајем. Ако током надзора нису откривене чињенице важне за кривични поступак, снимљени запис мора бити без одлагања уништен на прописан начин. У поступку, према ставу 1, могуће је, ако је потребно, користити средства за снимање самог извршења дела и средства техничког надзора.

Пресретање и снимање телекомуникација регулисано је чланом 115 ЗКП-а. У ставу 1 се наводи да се у кривичним поступцима у вези са криминалом, корупцијом, кривичним делима екстремизма, кривичним делом злоупотребе службеног положаја, кривичним делом легализације прихода стеченог кривичним делом, према одељцима 233 и 234 Кривичног закона, или за било које друго намерно кривично дело за које међународни уговор налаже кривични поступак, може издати наредба за прислушкивање и снимање телекомуникација уколико је могуће претпоставити да ће чињенице битне за кривични поступак бити откривене (Vaško, 2019). Налог може бити издат ако се жељена сврха не може постићи на други начин или ако би њено постизање на други начин било значајно отежано (Vaško, 2019). Ако се током прислушкивања и снимања телекомуникација утврди да оптужени

комуницира са својим адвокатом, добијене информације не могу се користити за потребе кривичног поступка и морају се без одлагања уништити на прописан начин; ово не важи ако су информације везане за предмет у којем адвокат не заступа оптуженог као бранилац. Налог за прислушкивање и снимање телекомуникација издаје председник судског већа пре покретања кривичног поступка или у претходном поступку наредбу издаје судија за претходни поступак на предлог тужиоца. Ако се ради о неодложном питању, а наредба судије за претходни поступак не може бити добијен унапред, такву наредбу може издати тужилац пре почетка кривичног гоњења или у претходном поступку, ако прислушкивање и снимање телекомуникација није повезано са уласком у стан, што, међутим, мора бити потврђено од стране судије за претходни поступак у року од 24 сата од издавања налога, иначе постаје неважећи и добијене информације се не могу користити за потребе кривичног поступка и морају се уништити на прописан начин без одлагања. Неопходно је размотрити издавање налога од стране тужиоца у претходном поступку када је реч о настојањима српског законодавца (Žarković, Ivanović & Žarković, 2016). Налог за прислушкивање и снимање телекомуникација мора бити издат у писаној форми и оправдан стварним околностима, конкретно за сваку учесничку станицу или уређај. Налог мора да садржи податке о учесничкој станици или уређају и лицу, ако је познато, на које се односи прислушкивање и снимање телекомуникација, као и време током којег ће се прислушкивање и снимање телекомуникационог саобраћаја вршити. Време прислушкивања и снимања може трајати до шест месеци. Овај период се може продужити за још два месеца на захтев тужиоца у претходном поступку, и то више пута. Прислушкивање и снимање телекомуникација врши надлежно одељење МУП-а (став 3). Службеник полиције или надлежно одељење полицијске управе дужни су да стално истражују трајање разлога који су довели до издавања налога за прислушкивање и снимање телекомуникационог саобраћаја. Ако разлози више не постоје, прислушкивање и снимање телекомуникација мора се окончати, чак и пре истека рока наведеног у ставу 3. Ова чињеница се мора без одлагања писмено саопштити лицу које је издало наредбу за прислушкивање и снимање телекомуникација, као и тужиоцу у претходном поступку. У кривичном поступку за намерно кривично дело које није наведено у ставу 1, председник судског већа може издати наредбу за прислушкивање и снимање телекомуникација пре покретања кривичног поступка или у претходном поступку судија за претходни поступак на предлог тужиоца, само уз сагласност корисника телекомуникационог уређаја који се прислушкује или снима. Ако се снимак телекомуникација користи као доказ, мора бити приложен, ако снимак дозвољава, уз дословни транскрипт снимка који је сачинио службеник полиције који је вршио прислушкивање, у обиму утврђених чињеница значајних за кривични поступак, са подацима о месту, времену, органу који је направио снимак и легалности прислушкивања. Запис о телекомуникационој операцији чува се у целости у досијеу на одговарајућим уређајима за чување електронске документације, чије копије могу затражити тужилац и окривљени или бра-

нилац. Након што је прислушкивање и снимање телекомуникација окончано, окривљени или бранилац могу, о свом трошку, изградити транскрипт снимка телекомуникације у обиму који им одговара. У Србији, поред ЗКП-а, постоји још један закон који прописује правила и поступак прислушкивања. Обавезе поменуте у првој реченици односе се на њих. Суд процењује поузданост транскрипта. Ако је транскрипт записа сачињен у претходном поступку, председник већа може наредити његово додавање, што ће учинити службеник полиције наведен у првој реченици. Дословни транскрипт записа на страном језику и додатке дословном транскрипту записа на страном језику може припремити тумач. Приликом ангажовања тумача, одговарајући поступак спроводи се према члану 28 ЗКП-а. Транскрипт снимка телекомуникационе операције, који није класификован, а потписан од стране службеника полиције или тумача који га је сачинио, уноси се у досије; ако дословни транскрипт записа садржи поверљиве информације, он се класификује у складу са прописима о заштити поверљивих информација. Снимак телекомуникација може се користити као доказ након што је прислушкивање и снимање телекомуникација окончано. У претходном поступку, ако околности случаја то оправдавају, запис о телекомуникационим операцијама може се поднети суду чак и без транскрипта овог записа, ако пратећи извештај садржи податке о месту, времену, органу који је извршио запис, и законитости прислушкивања, као и о лицима на која се односи запис телекомуникација, и ако је запис разумљив. Овде постоји разлика када је реч о Србији. У кривичном предмету, поред оног у којем је вршено прислушкивање и снимање телекомуникационог саобраћаја, снимак се може користити као доказ само ако је у питању кривични поступак за кривично дело из става 1. Ако током прислушкивања и снимања телекомуникација нису откривене чињенице релевантне за кривични поступак, орган кривичног поступка или релевантно одељење полицијске управе морају одмах уништити добијени снимак на прописан начин (Žarković, Lajić & Ivanović, 2010). Записник о уништењу снимка мора бити положен у досије. Лице поменуто у ставу 3, ако је познато, обавештава се о уништењу снимка од стране службеника полиције или тужиоца чијом је одлуком случај правоснажно окончан, а у поступцима пред судом од стране председника већа суда првог степена након правоснажног окончања случаја. Обавештење садржи назив суда који је издао или потврдио наредбу за прислушкивање и ознаку телекомуникационе операције, трајање прислушкивања и датум његовог окончања. Део обавештења представља упутство о праву на подношење захтева за преиспитивање законитости налога за прислушкивање и снимање телекомуникација Врховном суду у року од два месеца од његове доставе. Обавештење подноси орган чијом је одлуком случај правоснажно окончан, а у поступцима пред судом, председник већа суда првог степена у року од три године од правоснажног окончања кривичног гоњења у датом случају (Ivanović & Zirojević, 2021). Председник судског већа, службеник полиције или тужилац неће пружити информације у складу са ставом 9, ако је реч о лицу које има прилику да прегледа списе у складу са овим законом, или у поступцима који се односе

на тешко кривично дело или дело које је починила организована група, криминална група или терористичка група, или ако је у извршењу кривичног дела учествовало више лица, а против најмање једног од њих кривично гоњење није правоснажно окончано, или ако би пружање таквих информација могло угрозити сврху кривичног поступка. Одредбе ставова 1–10 се односе и на податке који су послати у реалном времену путем рачунарског система (Ivanović & Baić, 2020).

Према члану 118 словачког ЗКП-а под називом: поређење података у информационим системима, (1) у кривичним поступцима за намерно кривично дело за које је законом предвиђена казна затвора у трајању од највише три године, корупцију или друго намерно кривично дело за које међународни уговор налаже кривични поступак, може се извршити поређење података у информационим системима, који садрже карактеристике или искључиве особине у вези са лицима или стварима битним за кривични поступак, са подацима у другим информационим системима, ако је то неопходно за разјашњење кривичног дела. Налог за поређење података у информационим системима издаје у писаној форми председник већа, пре покретања кривичног поступка или тужилац у претходном поступку, што представља константу у словачком ЗКП-у и убрзава поступак, дајући му знатно већу оперативну способност. Налог, према ставу 1, мора да садржи ознаку оператора информационог система који је дужан да обезбеди податке, као и дефиницију података и тест карактеристика неопходних за поређење (став 3). Лице из става 3 је дужно да обезбеди податке неопходне за поређење. Врло је важно за српског законодавца да усвоји ову обавезу. Ако се тражени подаци не могу одвојити од других података, обезбедиће се и други подаци. Ти други подаци не могу се користити као доказ. Ако су подаци достављени на носачима информација, они морају бити враћени без одлагања након завршеног поређења. Подаци који су пребачени на друге носаче информација морају бити избрисани без одлагања од стране агенције за спровођење закона, суда или припадника МУП-а који је извршио поређење ако више нису потребни за кривични поступак. Ако се запис о поређењу података користи као доказ, одговарајући поступак се спроводи у складу са чланом 115 став 6. У кривичном предмету који није онај у коме је извршено поређење података, запис се може користити као доказ само ако је у питању кривични поступак за кривично дело из става 1. Ако током поређења података нису пронађене чињенице значајне за кривични поступак, орган за спровођење закона, суд или припадник МУП-а који је извршио поређење мора без одлагања уништити добијене записе на прописан начин.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Нека решења су веома добра за практично спровођење, и као што је већ поменуто, пружају веће оперативне капацитете агенцијама за поступање – полицији и јавном тужиоцу, и треба их обликовати на начин који је „непро-

бојан” за питања нарушавања људских права и заштите слобода, не само на регионалном и глобалном, већ и на националном нивоу – уз укључивање гаранција које пружа Устав Републике Србије. Проблеми и питања која се директно односе на Устав Републике Србије укључују специфичне захтеве из ове области, као и правну историју и културу, и морају се решавати кроз укључивање свих гаранција које захтева Устав. У том смислу, постоје неки начини заобилажења или превазилажења тих препрека, а с друге стране да се укључе гаранција које пружа Устав. Неке од њих су разматране у тексту, уз предлог да се укључе словачка решења и испуне захтеви националног законодавства, на начин који решава више проблема на врло углађен и елегантан начин. Како је већ објашњено у раду, неки од предлога који су повезани са законодавним техникама и могућим односима са прикупљањем обавештајних података пружају веће оперативне капацитете агенцијама за поступање. Нарочито ако се размотре преткривични капацитети тужиоца у сарадњи са полицијом. Важно је узети у обзир доказне капацитете обавештајних активности, као што словачко законодавством предвиђа, и покушати их имплементирати у српске законе, што би пружило изузетан алат за борбу против организованог криминала и његових извршиоца. Уопштено гледано, ово показује да су различите перспективе не само потребне, већ и неопходне у разматрању свих мера и средстава у борби против организованог криминала. Овај систем и начин пружају вишеструке користи, од јачања оперативних капацитета агенција за спровођење закона, преко обезбеђивања ефикаснијих средстава за борбу, до очувања људских права и слобода на европском нивоу заштите и укључивања већ проверених и изводљивих метода које су прошле испитивање Суда правде ЕУ. Ово би требало да буде ситуација у којој сви добијају, али, наравно, постоје и неки проблеми, као што је могућа некомпатибилности са српским правосудним системом, али и они се могу превазићи кроз темељну анализу мера и поступака који су овде приказани. Овај рад представља један од корака ка постизању те равнотеже у будућности.

ЛИТЕРАТУРА

- Ivanović, Z. & Baić, V. (2020). Drones as a Permanent and Present Danger. *Kriminalističke teme*, 5. 43–56.
- Ivanović, Z. & Zirojević, M. (2021). Functionality of the anita platform in the legal system of the Republic of Serbia. *Наука и друштво*, 14(1), 1–33.
- Čudan, A. & Ivanović, Z. (2019). Hate speech in migrant-related cases: Analysis of occurrence in Serbian discourse. *Bezbednost*, 61(3), 120–139.
- Žarković, M., Ivanović, Z. & Žarković, I. (2016). Public Video Surveillance: A Puzzling Issue for Serbian Lawmakers. *Varstvoslovje: Journal of Criminal Justice & Security*, 18(2), 214–229.

- Žarković, M., Lajić, O. & Ivanović, Z. (2010). Police acting when securing a crime scene as a precondition of successful forensic identifications. *Nauka, bezbednost, policija*, 15(2), 71–86.
- Vaško, A. (2019). Intelligence information within criminal proceedings. *Danube*, 10(3), 267–283.
- Vaško, A. (2022). The Legal Regulation of Special Means by the Intelligence Agency of the Slovak Republic within the Case Law of the European Court of Human Rights. *Access to Justice in Eastern Europe*, 3(15), 57–72.

Рад примљен: 10. 7. 2024.

Рад одобрен: 2. 9. 2024.